

**ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТАЛААР ЦАГДААГИЙН
БАЙГУУЛЛАГААС НИЙТИЙН ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГАТАЙ
ХАМТРАН АЖИЛЛАХ НЬ**

Д.Булган

ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн
цагдаагийн эрх зүйн тэнхимийн багш,
хууль зүйн магистр, цагдаагийн ахмад

Удиртгал. Манай улс социалист төвлөрсөн тогтолцооноос зах зээлийн харилцаанд шилжиж, сүүлийн жилүүдэд бий болсон амьдралын бэрхшээл, ажилгүйдэл, ядуурал хүмүүсийн амьдралд сөргөөр нөлөөлж, гэмт хэргийн гаралт нэмэгдэж, хүмүүсийн амьдрах нөхцөл, аюулгүй байдал, иргэдийн амгалан тайван байдалд, тухайлбал, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал, галын аюулгүй байдал, гэр бүлийн хүчирхийлэл, архидалт, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, байгалийн гамшиг, хүн малын гоц халдварт өвчин, тахал тархах, техникийн аюулгүй ажиллагааны сөрөг үр дагавар нийгэмд бий болж, өсөх хандлагатай байна. Жишээ татан үзвэл замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал нилээд анхаарал татаж байгаа бөгөөд нөхцөл байдал хүндэрсэн гэж хэлэхэд хэлсдэхгүй болов уу.

Монгол Улсад замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын асуудал нү хамгийн их сэтгэл зовоосон асуудал болж байгаа сүүлийн жилүүдэд тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдэхийн хэрээр зам тээврийн осол, хэргийн тоо өсч, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд баялагт учирах хохирол өссөөр байгааг Цагдаагийн ерөнхий газраас гаргасан 2015 оны зам тээврийн осол, зөрчлийн статистик үзүүлэлтээс харж болно. Тиймээс замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад анхаарал хандуулах нь өнөөгийн нийгэмд чухал болоод байна.

Эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль, хууль тогтоомж шинэчлэгдэн батлагдаж, дагаж мөрдөж буй өнөө үед хууль сахиулах байгууллага төдийгүй бусад захиргааны байгууллага, төрийн бус, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог сайжруулах, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, практикт тулгарч буй бэрхшээлийг шийдвэрлэх арга замын тодорхойлох шаардлага зүй ёсоор тулгарч байна.

Нэг. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын өнөөгийн нөхцөл байдал. Монгол Улсын Засгийн газрын 2012-2016 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, иргэд аюулгүй, амгалан амьдрах нөхцлийг хангах тодорхой ажлууд тусгагдсан бөгөөд түүнийг ажил хэрэг болгох нь зүйтэй.

Монгол Улсад иргэд айх аюулгүй, амар тайван амьдрах орчинг бүрдүүлэх, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажлыг оновчтой, зөв арга хэлбэрээр зохион байгуулж, олон талт шинэлэг ажил, арга хэмжээ, санаачлагыг хэрэгжүүлэх бодит үр дүнг бий болгох нь чухал ач холбогдолтой.

Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратегид замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын өнөөгийн нөхцлийг дурьдахдаа дэлхий дахинд зам тээврийн ослын улмаас жилд 1.2 сая гаруй хүн амь насаа алдаж, 50 сая гаруй хүн бэртэж, гэмтэн хөгжлийн бэрхшээлтэй болж байгаагийн зэрэгцээ 5-29 насны хүүхэд, залуучуудын үхлийн үндсэн шалтгаан нь зам тээврийн осол болж байна. Зам тээврийн осол нь зүрхний шигдээс, сэтгэлийн дарамтын дараа хүн амын нас баралтын гурав дахь гол шалтгаан болох төлөвтэй байгаа бөгөөд зам тээврийн ослоор нас барагсдын 90 гаруй хувь нь буурай болон хөгжиж байгаа улс оронд ногдож, жилд нийт 65 тэрбум ам. долларын хохирол учирч байгааг НҮБ-аас онцлон тэмдэглэж, 2010 онд Ерөнхий Ассамблейн хуралдаанаас 2011-2020 оныг “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын жилүүд” болгон зарлаж 64/255 дугаар тогтоолыг гаргаж, зам тээврийн ослыг эрс багасгаж, нас баралтыг 50 хувиар бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн. Харин манай улсын хувьд зам тээврийн осол, зөрчлийн тоо жилээс жилд нэмэгдэж, түүнээс шалтгаалах нас баралт өсөх хандлагатай байна¹.

¹ Засгийн газрын 2012 оны 146 дугаар тогтоол. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги (2012-2020 он)

Ийнхүү 2013 онд ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн Цагдаагийн эрх зүйн тэнхимээс зохион байгуулсан “Онцгой нөхцөл байдлын үеийн төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа”² сэдэвт эрдэм шинжилгээний хуралд онцгой нөхцөл байдлын үед хууль сахиулах байгууллагуудын хоорондын хамтын ажиллагааг сайжруулах, чиг үүргийг тодорхой болгох, тулгамдаж байгаа асуудлыг тодорхойлж, шийдвэрлэх арга замыг эрэлхийлж хууль сахиулах байгууллагуудын алба хаагч, судлаач, эрдэмтэд, багш нар оролцож энэхүү онол, практикийн хурал зохион байгуулагдав.

2014 онд “Нийслэл хотын аюулгүй байдлыг хангахад нийслэлийн төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа” сэдэвт зөвлөгөөн болсон ба энэхүү зөвлөгөөнд иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах, амар тайван байдлын төлөө төрийн байгууллагуудын зүгээс өөр хоорондын хамтын үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэх, өргөжүүлэх, хамтран ажиллах талаар хэлэлцжээ³.

Мөн 2015 онд “Хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа” сэдэвт олон улсын эрдэм шинжилгээний хурал Хөвсгөл аймагт зохион байгуулагдсан бөгөөд энэхүү эрдэм шинжилгээний хурлаар хууль сахиулах байгууллагын практик үйл ажиллагаа, хамтын ажиллагаа, тулгамдаж буй асуудлыг хөндөж, шийдвэрлэх арга замын талаар судлаачдын байр суурь, саналыг сонсож тэдгээрт үндэслэн зөвлөмж гаргах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын мэдээ мэдээллийг харилцан сонсох, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх зорилготой хийгдсэн.

Ийнхүү аюулгүй байдлыг хангах ажиллагаа болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа нь өнөөгийн тулгамдаж буй асуудал, сэдэв болж байгаа нь тэдгээрийн эрэлт хэрэгцээгээр тодорхойлогдож байгаа нь харагдана. Гэхдээ эдгээр эрдэм шинжилгээний эдгээр хурлаар замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагааны талаар хөндөгдөгдсөнгүй.

Тиймээс судлаач бид замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын өнөөгийн нөхцөл, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах албаны чиг үүрэг, замын цагдаагийн алба хаагчдын гүйцэтгэж буй үүрэг, үйл ажиллагааг судлаж, нөхцөл байдлыг тодорхойлохыг хичээлээ.

Манай улсад тээврийн хэрэгслийн тоо жилээс жилд эрчимтэй өсч байгааг 86 жилийн тоон үзүүлэлтээс харж болно. 1929 онд 20 автомашин хөдөлгөөнд оролцож байсан бол 85 жилийн дараа буюу 2014 оны байдлаар 674869 машин болон өсчээ⁴.

1997 онд 114823 тээврийн хэрэгсэл тоологдож байсан бол 2011 онд 349465 болж сүүлийн 15 жилд 2 дахин өссөн үзүүлэлт гарч байна. Тоон үзүүлэлтээс харахад Монгол Улсад тээврийн хэрэгслийн өсөлт жилд дунджаар 7-10 хувиар, харин 2009 онд 23,1 хувиар, 2010 онд 7,1 хувиар, 2011 онд 22,4 хувиар өссөн буюу импортоор орж байгаа автомашины тоо ихээхэн өсч байгаа нь харагдаж байна.

Мөн зам тээврийн осол, гэмт хэрэг сүүлийн үед нэмэгдэж байгааг тоон үзүүлэлтээс харж болно. 1972 онд зам тээврийн 33222 зам тээврийн гэмт хэргийн улмаас 41747 хүн зам тээврийн осолд өртөж 10706 хүн амь насаа алдаж, 31041 хүн гэмтэж бэртсэн тоон үзүүлэлт гарч байна. Харин зам тээврийн осол 1997 онд улсын хэмжээнд 3259 бүртгэгдсэн байхад 15 жилийн дараа буюу 2011 онд 19440 болж 5,3 дахин өсчээ⁵.

2014 оны байдлаар зам тээврийн ослын холбогдолтой дуудлага 107727-г хүлээн авсан ба 31585 зам тээврийн осол бүртгэн шалгасан. 2014 оны абсолют өсөлт бууралтыг тооцож үзэхэд зам тээврийн ослын холбогдолтой дуудлага 17456 пунктээр, бүртгэгдсэн зам тээврийн осол 13188 пунктээр тус тус өссөн үзүүлэлтэй байна.

Одоогийн байдлаар зам тээврийн осол гарсан шалтгаан нөхцлийг дараахь байдлаар ангилан авч үздэг.

- Жолоочийн буруутай үйлдлээс
- Явган зорчигчийн буруутай үйлдлээс

² “Онцгой нөхцөл байдлын үеийн төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа” онол, практикийн бага хурлын эмхэтгэл. –УБ, 2013.,

³ “Нийслэл хотын аюулгүй байдлыг хангахад нийслэлийн төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа” сэдэвт зөвлөгөөний илтгэлийн эмхэтгэл. –УБ, 2014.

⁴ Монгол Улс дахь зам тээврийн осол, зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл. Цагдаагийн Ерөнхий газар. –УБ, 2015 он, 6 дахь тал.

⁵ Монгол Улс дахь зам тээврийн осол, зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл. Цагдаагийн Ерөнхий газар. –УБ, 2012 он, 6-9 дахь тал.

- Замын нөхцлөөс
- Техникийн гэмтлээс гарсан зам тээврийн осол гэж ангилах бөгөөд эдгээр нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд шууд нөлөөлдөг байна.

Зам тээврийн шалтгаан нөхцөл нь нийт осолд эзлэх хувийг тодорхойлбол жолоочийн буруугаас 2013 онд 17848 буюу 97 хувь, 2014 онд 30110 буюу 95.3, замын нөхцөлөөс 2013 онд 44 буюу 0.2 хувь, 2013 онд 31 буюу 0.1 хувь, явган зорчигчийн буруугаас 475 буюу 2.6 хувь, 2014 онд 1444 буюу 4.6 хувиар өссөн үзүүлэлт гарчээ.

Жолоочийн буруутай үйлдэл нь хажуу хоорондын зай тохируулаагүй, анхаарал болгоомжгүйгээс, улзвар гарц нэвтрэх журам зөрчсөн, хурд хэтрүүлсэн, согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоосон зэрэг үйлдлүүд зонхилох байртай байна.

Явган зорчигчийн буруутай үйлдлээс гарсан зам тээврийн осол нь дотроо гарцын шугам, гарамгүй газраар зам хөндлөн гарах, ойртож яваа тээврийн хэрэгслийн урдуур хөндлөн гүйх, замын зорчих хэсгийн захаар дагаж явах, согтууруулах ундааны зүйл хэрэглэж биеэ авч явах чадваргүй үедээ замын зорих хэсэг дээгүүр явах, замын хөдөлгөөнд оролцохдоо анхаарал, болгоомжгүй оролцох зэргээс авто машинд дайрагдаж, мөргөгдөж зам тээврийн осолд өртөх нь их байна.

Ийнхүү статистик судлагаанаас харахад зам тээврийн осолд өртөх, гэмтэх явдал их байгааг албан ёсны статистикийн мэдээ, хүн амын дунд хийсэн судалгаа харуулж байна. Тухайлбал 15-64 насны иргэдийн 4 хувь нь сүүлийн 12 сарын дотор зам тээврийн осолд өртаж, зам тээврийн осол, гэмтэл үүсэхэд нөлөөлж байгаа гол хүчин зүйл нь хурд хэтрүүлэх, согтууруулах ундаа хэрэглэх зөрчил, хот төлөвлөлт өнөөгийн шаардлага хангахгүй, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг зохицуулж байгаа хууль, дүрэм, журам, стандартын биелэлт хангалтгүй, тээврийн хэрэгслийн парк хэт хуучирсан, хөдөлгөөнд оролцогчдын соёл, боловсрол дутмаг, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах байгууллагуудын ажлын уялдаа хангалтгүй зэрэг олон шалтгааныг дурьджээ⁶.

Хоёр. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаарх эрх зүйн зохицуулалтын шинэчлэлийн зарим асуудал. Монгол Улсад хууль, хууль тогтоомж сүүлийн 25 гаруй жилийн хугацаанд шинэчлэгдэж, хууль сахиулах байгууллагын үүргээ биелүүлэх ажиллагааг зөв хэрэгжүүлэх, эрх зүйн зохицуулалтыг оновчтой тайлбарлаж, түүнийг шинжлэн судалж, үйл ажиллагаагаа шинэчлэх нь чухал ач холбогдолтой юм.

Монгол Улсын нийгэм улс төр, хүн амын аюулгүй байдал, иргэдийн амьдралын тогтвортой нөхцлийг хангах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, аж төрөх, гэмт явдлаас урьдчилан сэргийлэх, хэргийг бууруулах, зохистой арга хэмжээ авах нь өнөөгийн тулгамдсан асуудлын нэг юм.

УИХ-аас батлагдсан 1998 онд эрх зүйн шинэчлэлийн стратеги бодлогын баримт бичиг батлагдаад нэлээд олон жил өнгөрч, энэ хугацаанд манай улс нийгмийн хөгжлөөсөө хамаараад эрх зүйн зарим шинэтгэл хийгдсэн ч бүрэн хангалттай биш бөгөөд энэхүү баримт бичгийг шинэчлэх шаардлагатайг нийгэм бэлээхэн харуулж байна.

Монгол Улсын хууль зүйн нэгдсэн бодлого нь ямар байх, ялангуяа хууль сахиулах салбарт шинэтгэл явагдаж байгаа энэ үед шинэтгэлийг “аюулгүй байдал”-ын хүрээнд хууль тогтоомжийн ямар тогтолцоо, систем, механизмтай байх ёстой вэ гэдэг нь чухал болж байна.

Хууль зүйн салбарын шинэтгэлийн хүрээнд цагдаагийн албаны тухай, тахарын албаны тухай, гэрч хохирогчийг хамгаалах тухай, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, галт зэвсгийн тухай хууль батлагдаж, хууль сахиулах үйл ажиллагааны тухай, гэмт хэргийн тухай, архидаан согтуурахтай тэмцэх тухай, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн төсөл хэрэгжин, ажиллаж байна.

2015 онд “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль” шинэчлэн батлагдсан нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, олон улсын жишигт нийцүүлэх, замын хөдөлгөөний зохион байгуулалт, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хагсахад чиглэсэн төрийн бодлого, зохицуулалтыг шинэ түвшинд хүргэх, зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, осол, хэрэг,

⁶ Засгийн газрын 2012 оны 146 дугаар тогтоол. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги (2012-2020 он)

зөрчлийн тоог бууруулах, иргэдийн амь нас, эрүүл мэнд, эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн үзэл баримтлалын томоохон өөрчлөлт, шинэчлэл, зохицуулалтуудыг тусгажээ.

Энэхүү хуулийн зорилго нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, холбогдох харилцааг зохицуулахаар заасан.

Шинэчилсэн хуулиар дээр дурьдсан замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, шийдвэрлэх, хууль эрх зүйн орчинг сайжруулах зорилгоор хуулийн агуулгыг өргөжүүлж, 7 бүлэг бүхий системтэйгээр, иж бүрэн авч үзэж, зам, орчин, хүн гэсэн асуудлыг бүхэлд нь тусгаж, зохицуулсан нь харагдана.

Мөн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад төрийн байгууллагуудын эрх, үүргийг нарийвчлан зааж, хоорондын уялдаа холбоо, хамтын ажиллагааг сайжруулах талаарх зохицуулалтыг тусгажээ.

Замын хөдөлгөөнд оролцогч бүрийн эрх, үүргийг тодорхой болгосон нь хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг багасгахад чиглэгдсэн бөгөөд оролцогч гэдэгт жолооч, тээврийн хэрэгслээр зорчигч, явган зорчигчийг ойлгох учир иргэн бүрийн үүрэг хариуцлага, эрхийг тодорхойлсон.

Механикжсан тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх асуудал нь хүний өдөр тутмын хэрэгцээнд чиглэхээс гадна мэргэжлийн чиглэлээр ажиллах боломжийг бүрдүүлж байгаа юм. Жолооч бэлтгэх тогтолцоог мэргэжлийн боловсрол, сургалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу Хөдөлмөрийн яам мэргэжлийн сургалтыг удирдлага зохицуулалтаар хангаж, төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэхээр зохицуулсан болно.

Иргэний жолооны үнэмлэх авах, хэрэглэх хугацаа, олон улсын үнэмлэхийг эзэмших, эрх нь цуцлагдах зэрэг, цуцлагдсан эрхээ шууд сэргээх зэрэг олон зохицуулалтыг тусгаж өгсөн нь нилээдгүй шинэлэг гэж хэлж болно.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад техникийн ерөнхий шаардлага хангах нь нэн тэргүүний чухал ач холбогдолтой. Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх, барих, өргөтгөх, засварлах, арчлан хамгаалах, замын хөдөлгөөнийг зохион байгуулах, тээврийн хэрэгсэл, түүний хийцийн бүрэлдэхүүн хэсэг, нэмэлт тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгслийг үйлдвэрлэх, угсрах, импортлох, тээврийн хэрэгслийг ашиглах, Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийх, тээврийн хэрэгсэлд тусгай дуут болон гэрлэн дохио тавьж замын хөдөлгөөнд оролцох шаардлагууд нь стандартаар баталгаажиж, стандартын хэрэгжилтийг, хяналтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагууд хянахаар зохицуулсан.

Мөн нилээдгүй шинэлэг зүйлийг тусгасан зохицуулалтууд бол захиргааны хариуцлага хүлээлгэхээр заасан бүлэг зургаадугаар бүлэг бөгөөд хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын асуудал юм.

1992 онд батлагдсан “захиргааны хариуцлагын тухай хууль”-иар торгох шийтгэлийн ерөнхий хэмжээ бага байсантай холбоотой хариуцлагын үр дүн төдийлөн харагдахгүй байсан ба шинэчилсэн хуулиар зөрчлийн хэв шинжийн хүрээг өргөтгөн авч үзэж, торгуулийн хэмжээг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний өөрчлөлттэй уялдуулан жишиг байдлаар зохицуулах уян хатан зохицуулалтыг тусгажээ.

Ийнхүү замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажиллагааг сайжруулахаар хуулийг шинэчлэн батласан бөгөөд замын хөдөлгөөний дүрмийг шинэчлэхээр ажиллаж байна.

Гурав. Цагдаагийн байгууллагаас замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажиллагаа. Цагдаагийн байгууллагаас аюулгүй байдлыг хангахад нийтийн захиргааны болон хууль сахиулах байгууллагатай хамтран ажиллах талаар хууль тогтоомж, зүйн зохицуулалтанд зааж өгсөн.

Цагдаагийн байгууллагын замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар “Цагдаагийн байгууллагын тухай хууль”-ийн 18 дугаар зүйлд “хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах” гэсэн заалт байсан бөгөөд “цагдаагийн албаны тухай хууль”-д энэ талаар нарийвчлан зааж өгөөгүй.

1993 оны “Цагдаагийн байгууллагын хууль”-д зааснаар цагдаагийн байгууллага нь чиг үүргийн хувьд цагдаагийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагааныхаа онцлогтой уялдуулан гэмт хэрэг илрүүлэх, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, замын хөдөлгөөний аюулгүй

⁷ Цагдаагийн албаны тухай хууль 2013 оны 7 сарын 5-нд батлагдсан бөгөөд 2014 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс цагдаагийн байгууллагын тухай хууль хүчингүй болсон.

байдлыг хангах, түүнчлэн хэв журмын, харуул хамгаалалтын, хүүхдийн зэрэг салбар албад, мэдээлэл, дүн шинжилгээ, жижүүрийн зэрэг ерөнхий удирдлагын чиг үүргийн албад, хүн хүч, санхүү, үйлчилгээ, аж ахуйн зэрэг хангах албад ажиллаж байв.

Харин “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль”-ийн 8 дугаар зүйлд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад цагдаагийн байгууллага дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

1. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон захиргааны хэм хэмжээний актын хэрэгжилтэд хяналт тавих;
2. замын хөдөлгөөнд оролцогчийн хэвийн, аюулгүй зорчих нөхцөлийг хангах зорилгоор замын хөдөлгөөнийг зохицуулна.

“Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль”-д “замын хөдөлгөөн” гэдэг нь “нийтийн хэрэгцээний зам дээр явганаар болон тээврийн хэрэгслээр хүн, ачаа шилжих үйл ажиллагааг;”-г хэлнэ⁸.

“Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал” гэж замын хөдөлгөөнд оролцогчийг зам тээврийн осол, түүнээс үүдэн гарах хор уршгаас хамгаалсан байдлыг...”, “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах” гэж зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, ослоос үүдэн гарах хохирлыг багасгахад чиглэсэн үйл ажиллагааг хэлнэ гэжээ.

Эдгээр өөр хоорондоо харилцан хамаарал бүхий хүчин зүйлсийн аль нэгэнд гажилт үүсэхэд зам тээврийн осол, хэрэг үүсэх нөхцөл бүрддэг.

“Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах” гэдэг нь зам тээврийн осол, хэргээс урьдчилан сэргийлэх, ослоос учирч болох хохирлыг багасгахад чиглэгдсэн ажиллагаа гэж ойлгож болно.

Судлаач Р.Мөнхбаяр 2013 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдөр “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тулгамдсан асуудлууд” сэдэвт хэлэлцүүлэгт тавьсан илтгэлдээ “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал нь “Хүн-Тээврийн хэрэгсэл-Зам-Орчин” гэсэн харилцан уялдаа бүхий цогц асуудал” гэж тодорхойлоод зам тээврийн осол гарсан шалтгаан нөхцөлийг судалж авч үзээд “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал” гэдэгт “хүн -тээврийн хэрэгсэл-зам-хүрээлэн байгаа орчин” гэсэн өөр хоорондоо харилцан уялдаа холбоо шүтэлцээ бүхий элементүүдийн харилцан хамаарал гэж тодорхойлжээ.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах алба нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах салбарт зам тээврийн осол, гэмт хэрэг, захиргааны зөрчлийг хянан шалгах, хянах, зөвшөөрөх чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч төрийн байгууллага. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр гэмт хэрэг, осол, захиргааны зөрчлөөс урьдчилан сэргийлж, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон хууль стандарт, хуулийн дэд актын биелэлтэнд тавих улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий ЦЕГ-ын болон нутаг дэвсгэрийн нэгж байгууллага юм.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах алба нь Засгийн газрын бодлого, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах Үндэсний стратеги, цагдаагийн байгууллагаас дэвшүүлсэн зорилтыг хэрэгжүүлэх, ажлын хүрээнд байгууллага, алба хаагчийн ажил үйлчилгээг ард, иргэдэд хурдан шуурхай, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, ил тод нээлттэй байх зарчмыг удирдлага болгон замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн хүний амь нас, эрүүл мэндийг зам тээврийн осол, гэмт хэргээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх, хууль дүрэм журам, стандартын хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллаж байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах албаны үндсэн зорилт нь

- Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаархи хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний акт, стандарт, техникийн горим журмыг Монгол Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтан чанд сахин биелүүлэхэд хяналт тавих
- Хүний амь нас, эрүүл мэндэд хөрөнгө, хууль ёсны ашиг сонирхолыг хамгаалах зорилготой зам тээврийн гэмт хэрэг, осол, замын хөдөлгөөний дүрмийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг цаг алдалгүй, үр ашигтай хэрэгжүүлэх, учирч болзошгүй хор уршгийг зайлуулах, багасгах.

⁸ Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль.2015 он., 3 дугаар зүйлийн 1.5.
<http://www.legalinfo.mn/law/details/11224?lawid=11224>.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажиллагаа нь дараах чиглэлтэй байна.

1. Техник, замын хяналт, хөдөлгөөн зохион байгуулалт
2. Замын хөдөлгөөнд хяналт, зохицуулалт
3. Хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчил, ослоос урьдчилан сэргийлэх
4. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг мөрдөн шалгах
5. Зам тээврийн осол, зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагаа гэх мэтээр ангилж болно.

Монгол Улс “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх Үндэсний хөтөлбөр”-ийг Засгийн газрын тогтоолоор батлан тус бүр 5 жилийн хугацаагаар 2 удаа /2002-2007, 2007-2010/ онд хэрэгжүүлж ажлыг зохион байгуулсан бөгөөд эдгээр хөтөлбөрүүд нь ихэвчлэн Замын цагдаа, хөдөлгөөнд оролцогч нарт хандаж байсан гэж үзэж болохоор байна.

Мөн 2012 онд “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги, түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг Засгийн газрын 146 дугаар тогтоолоор баталсан.

Монгол Улсын Засгийн газраас “Цагдаагийн байгууллагын зарим ажил, үйлчилгээ, хангалтын жишиг норматив” тогтоох 2011 оны 05 сарын 11-ний өдрийн № 153 тогтоолоор цагдаагийн байгууллага, алба хаагчаас иргэдэд чанартай, жигд, хүртээмжтэй, шуурхай үйлчлэх, алба хаагчийн хөдөлмөрийн бүтээмжийг дээшлүүлэх, эдийн засгийн үр ашигтай нөхцөлийг бий болгохоор тогтоосон байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны № 153 тогтоолд Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үүрэг бүхий алба хаагч 350 тээврийн хэрэгсэл тутамд нэгээс доошгүй байна гэж заасан боловч энэ нь практикт хэрэгжихгүй байна.

Дөрөв. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар нийтийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах нь. “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль”-ийн 2 дугаар бүлэгт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажиллагааны тулгамдаж буй асуудлын нэг төрийн байгууллагуудын үүргийг нарийвчлан тодорхойлж, тэдгээрийн уялдаа холбоо, хамтын ажиллагааг сайжруулахаар эрх зүйн зохицуулалтын шинэчлэл чиглэгдэж байна.

Монгол Улсын Их Хурал хуульд заасан нийтлэг үүргээс гадна тухайн чиглэлийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг жил бүрийн нэгдүгээр улиралд холбогдох байнгын хороогоор хэлэлцэж, санал дүгнэлт гаргах, холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд үүрэг болгохоор хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1.3-т заажээ.

Засгийн газар гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын хувьд, Ерөнхий сайдын дэргэд байгуулагдсан орон тооны ажлын алба бүхий Үндэсний зөвлөлөөрөө дамжуулан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжтой юм.

Үндэсний зөвлөл нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх, чиг үүрэг өгөх, тайлан мэдээ гаргах үүргийг хүлээсэн бөгөөд хуульд зааснаар дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлэхээр заажээ.

1. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги, хөтөлбөр, холбогдох дүрэм, журмын төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах;
2. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн хамтын ажиллагааг уялдуулан зохион байгуулах;
3. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, замын хөдөлгөөний зохион байгуулалтыг оновчтой болгоход чиглэсэн үйл ажиллагаанд шинжлэх ухааны ололт дэвшил, дэвшилтэт техник, технологи, мэдээллийн сүлжээг нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулж байгаа эсэхэд хяналт тавих;
4. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар үүрэг, чиглэл өгөх, зөвлөмж гаргах, ажлын хэсэг байгуулах;
5. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх, чиглэл өгөх, тайлан мэдээ гаргах;
6. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг олгох сургалтыг сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сургалтын үндсэн хөтөлбөрт тусгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;
7. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон хууль тогтоомж, захиргааны шийдвэр, стандарт, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хянах, шаардлага тавих;

8. байгууллага, албан тушаалтнаас замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон мэдээлэл, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт, бусад баримт бичгийг үнэ төлбөргүйгээр гаргуулан авах, танилцах, мэргэжлийн дүгнэлт, магадлагаа гаргуулах;
9. иргэдэд замын хөдөлгөөнд аюулгүй оролцохыг сурталчлах, бүх төрлийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр санамж, зөвлөгөө үнэ төлбөргүй нийтлэх, нэвтрүүлэх, түгээхийг үүрэг болгох, хэрэгжилтэд хяналт тавих гэх мэт.

Цагдаагийн байгууллага нь нийтээр дагаж мөрдөх дүрэм, журмын хэрэгжилтэд хяналт тавих, замын хөдөлгөөнд оролцогчдын хэвийн, аюулгүй зорчих нөхцөлийг хангах зорилгоор замын хөдөлгөөнийг зохицуулах үүрэг гүйцэтгэж, орон нутгийн удирдлагатай ажлаа уялдуулан ажиллана.

Иргэдийн амь нас, эрүүл мэндэд материалын хохирлын эсрэг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын эрх, үүргийг тодорхойлж, орон нутагт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах урт, богино хугацааны хөтөлбөр хэрэгжих, санхүүжилтийг шийдвэрлэх, холбогдох сургалт сурталчилгааны ажлыг эрхлэхээр заасан.

Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын ажил эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг яаралтай, чанартай үзүүлэхээс гадна урьдчилан сэргийлэх, сургалт сурталчилгааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд мөн ажлаа чиглүүлэх нь зүйтэй гэж үзсэн. Зам тээврийн осолд өртсөн хүнд эмнэлгийн яаралтай тусламж үзүүлэх эмнэлэг, анхны тусламжийн цэг, харьяалагдах нутаг дэвсгэрийг тодорхойлох, ажиллах нөхцөл боломжоор хангахыг тухайн байгууллагын үүрэг гэж үзсэн.

Эцэст нь дүгнэн хэлэхэд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажиллагааг практикт үр нөлөөг дээшлүүлэх гол хүчин зүйл нь хууль сахиулах байгууллага болон нийтийн захиргааны бусад байгууллагын хамтын ажиллагаа, уялдаа холбоог сайжруулах ба ерөнхий сайдын дэргэдэх Үндэсний Зөвлөлийн үйл ажиллагаа нь чухал үүрэгтэй оролцоно.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад замын хөдөлгөөнд оролцогч буюу явган зорчигч, жолооч нарын эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, замын хөдөлгөөний соёлыг төлөвшүүлэх нь анхаарал хандуулах асуудлын нэг бөгөөд энэ тал дээр төрийн байгууллагуудын үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх нь хэрэгтэй байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад цагдаагийн байгууллагын үүрэг оролцоо чухал бөгөөд тэдгээрийн үйл ажиллагааг сайжруулахад цагдаагийн алба хаагчийн хөдөлмөрлөх нөхцлийг дээшлүүлэх, ажлын зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох, техник тенологийн дэвшлийг ашиглаж, хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх нь зүйтэй юм.